

Tisztelet-példány.

A
KÖZIGAZGATÁS
REFORMJÁRÓL.

IRTA:

CsÍRSZENTGYÖRGYI MÁRTONFFY LAJOS,
HEVESVÁRMEGYE ÁRVHSZÉKÉNEK ELNÖKE.



EGRI NYOMDA-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1916.

A
KÖZIGAZGATÁS
REFORMJÁRÓL.

IRTA:

CsÍRSZENTGYÖRGYI MÁRTONFFY LAJOS,
HEVESVÁRMEGYE ÁRVASZÉKÉNEK ELNÖKE.



EGRI NYOMDA-RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1918.

Mikor ezen dolgozatomat papírra vettem az 1914. év tavaszán, akkor még a közigazgatás reformjáról szóló törvényjavaslat közreadva nem volt. A javaslat egyéni nézeteimet nem változtatta meg, különösen a járási bizottságokkal szemben kifejezésre jutott aggodalmamat nem oszlatta el, így dolgozatom eszméit átalakíthatatlanul tartom föl és adom közre.

A mindent magával söprő világháború vihara, a közigazgatás reformját is leterelte a napirendről. A múltó véres zivatar fekete felhőiből, már-már dicsőségesen előtörő győzelmes napsugár, mintha a szebb hajnal pirkadását sejtetné. Magyar vérem lángolása ezek után arra ösztökél engem, mint szegény, még szenvedő nemzetünk egyik napszámosát, hogy dolgozatomat már most közreadjam. A háború alatt lefolyt közigazgatási eseményekből levont tanulságok, gondolataimat, — szerény nézetem szerint, — támogatják, és a háború utáni teendők, részben szükségessé is teszik.

Végül egyéni tapasztalataim és meggyőződésem szerint a szőnyegen forgó választójogi reformot, meg kellett volna előznie a közigazgatás reformjának, vagy legalább is azzal egyidejűleg életbe lépnie. A

háború ideje alatt tett állampolitikai tapasztalatokból leszűrt tanulságok is, nem hagynak kétséget, a reform szükségének halaszthatatlan voltáról. A forma a nemzet többségének állásfoglalásától függ.

Akik jelen dolgozatomat elolvassák és figyelemre érdemesítik, bírálják azt el úgy, mint egy a magyar nép közt hosszú idő óta élő tisztviselőnek legjobb meggyőződésével írt munkáját. Hálás köszönet érte.

Eger, 1917. év december havában.

A SZERZŐ.



I.

A közigazgatás államosításának bejelentése óta rengeteg nyomtatott betű látott napvilágot pro és contra megírt cikkekben. Nem a betűk számának szaporítását célzom jelen soraimmal, hanem a magam látószögéből akarom a kérdést megvilágítani, jobban mondva a reformra vonatkozó eszméimet közreadni: hogy milyennek képzelem azt, mely kivételben vélem azt megfelelőnek és maradandónak.

Mindenek előtt meg kell állapítanom azt, hogy az előmozgalmak eddigi jelenségei szerint az államosításnak több híve volt, mint ellensége. Magam is, dacára annak, hogy családi hagyományaim és állásom jellege inkább a konzervativizmus felé terel, mégis a reformáló államosítás híve vagyok. A vármegye, ennek keretében a községek és városok szervezetének és működésének szerepe a fejlődés szellemével határolt munkatéren a nélkül, hogy az 1000 év előtt lerakott alapok radikálisan átforgatásának, alkotja ideálomat akként, hogy a közigazgatás államosítása, a régi alapokon nyugvó vármegyével, az új és fejlett társadalmi és jogérettel kerüljön összhangzásba, vagyis, hogy a régi időben alapozott falak között nyerjen kielégítést az új kor. Azzal a megértéssel és megaláztatással lelje fel a nemzet az ő igényeinek kielégítését ott, ahol azt évszázadok óta megtalálta. Nézetem szerint ez felel meg majd az inkább konzervatív magyar nemzet lelkületének. Szerintem a reformnak a vármegye minden szervét,

ezek közt a vármegye alkotó elemét, a községet is föltétlenül érintenie kell.

A vármegyét, amely gyűjtőszóval általában a közigazgatás komplexumát értem, három részre tagolom. Községekre, járásokra és végül magára a vármegye központi vezetőségére, azzal a megjegyzéssel, hogy a járás csupán közbeeső közvetítőszervek tekintendő, a vármegyei központ és a községek között. A vármegyével egyenrangúnak, a vele egyenjogú, de nála fiatalabb törvényhatósági jogú városokat, hason intézménynek, de különállónak tekintem. A rendezett tanácsú városokat pedig, mint a járással egyenrangú egységeket.

Ezen megosztásból a községeket veszem előlegelsősorban, mint a vármegye épületében a teherhordó főfalakat. Amidőn a község fogalmának definíciójából, annak a nemzet szervezetében való elsőségét megállapítjuk, mondhatjuk, hogy a község képezi a nemzet testét.

A községekben érvényesül az állami funkciók végrehajtására vonatkozó hivatás és szerep, ez a végrehajtó szervezet végső állomása. Innen vivődik át az állami szervezetbe az élelemkészlet. Ide vivődik át az állami élet további biztosítására szükséges intézkedés. A községek feladatát képezi a legtöbb állami funkció végrehajtása, amely a közigazgatással van szerves összefüggésben. Adókiivetés, behajtás, közegészségügy, közbiztonság, útügy, állategészségügy, ipar-, földművelésügy és a közoktatás, végül a hadügynek a községet illető végrehajtása, valamint a bírói funkcionál való segédkezés is. Mint a fának gyökerei ágaznak szét és egyben egyesülnek a községben az állami élet szervei. Ez okból kell a legnagyobb körültekintéssel és elővigyázattal előkészíteni, illetve átalakítani azt a talajt, ahová az állam fáját újból elhelyezzük, hogy az újabb ezredéves életre keljen, de a megfelelő gyümölcsöt is hozza. Az át-

ültetésnek számolni kell a község elemét és zömét alkotó parasztság lélektanával. Magyarország parasztságának általános jellemvonása, — minden a háborúban tanúsított kiváló és fényes teljesítménye mellett, — békében a magánvagyonért, a földért való törtetés, a közzel való nemtörődés, csak annyiban, amennyiben magánérdekét szolgálja. Minden újítás, konzervativizmusa miatt mintegy reá oktrojálható. Föltétlenül erős kézzel való vezetést kíván.

Ezen általános vonások után áttérve a részletekre, a községekig ható és magát a községet is átalakító reformot a következőkben gondolom perpektuálni.

A községi képviselőtestületek létszámának a legminimálisabbra való leszállításával a községi autonómia érintetlenül hagyandó, sőt az annak fejlődéséhez szükséges lehetőség biztosítandó a vármegye védelme alatt. A községi képviselőtestület felerészben virilis, felerészben választott tagokból állana. Minden községi képviselőnek írni és olvasni kell tudnia. A községi előljárók mai szervezése eltörrendő. A községben vagy a körjegyzőséget alkotó községekben rendes községi hivatalok szervezendők, legalább egy jegyzővel, egy községi előljáróval, egy községi rendőrparancsnokkal s a községek kisebb-nagyobb voltához képest szükséges segédszeméllyel.

A községi hivatal feje, ezzel a község vezetője a községi jegyző vagy körjegyző.

A községi jegyzőt a következőkép vélem a község élére állítani. A község vagy községek képviselőtestületei titkos szavazás útján a pályázók közül legalább három jelöltet állítanának, ezek közül a jegyzőt a főszolgabíró meghallgatásával a főispán nevezi ki a belügyminiszter jóváhagyásával. A községi jegyző fegyelmi és birságolási fóruma egyedül a járási főszolgabíró legyen, más állami közeg, vagy

hivatal csupán a főszolgabíró útján vonhatja felelőségre, akinek intézkedései ellen a rendbirságotlós ese-
tén egy vármegyei bíróságnak elnevezett középfo-
kú hatóság, fegyelmi esetben a közigazgatási bíróság,
intézkednék végérvényesen.

A községi jegyző, illetve körjegyző teendőjét ké-
pezné a község összes közigazgatási ügyeinek ve-
zetése. A községnek vagy községeknek kifelé való
képviselése. A községi hivatalban alkalmazott összes
személyzet felett való rendelkezés, ezek működésé-
nek irányítása és ellenőrzése. A jegyző teendői kö-
zül az adókezelést és behajtást kivenném. Ennek
végzésére a megfelelő elosztás szerint a községi adó-
kezelőt tartanám hivatottnak, aki a községi jegyző,
a járási számvevő és a kir. adóhivatalok alá tartoz-
nak ellenőrzés, számadás szempontjából. Ezen új
szerv beállításának költségét teljesen fedezné a most
túlterhelt községi jegyző által fizikai idő hiányában
behajthatatlanul maradó mindenféle adóhátrálékok
és jutalékok, valamint díjak összege. Ez kezelné a
községi pénztárt, a vagyont, rendszeres kezelés és
ellenőrzés mellett a közpénzek intenzivebb kihasz-
nálása is elérhető volna pl. községi takarékosk útján.
Ezen hivatalban eltöltött legalább egy évi gyakor-
lati idő képezné az állami pénzkezelő, illetve szám-
tisztai szak kezdő lépcsőjét is.

A községi jegyző segítségére foglalna helyet a
nagyobb községi szervezetben a községi fogalmazó.

Minden néven nevezendő belügyi vagy pénzügyi
közigazgatásra készülő tisztviselőnek legalább egy-
évet föltétlenül a községben kellene, mint községi
fogalmazónak eltöltenie, megismerni közvetlen a né-
pet, a községet. Itt szerezne a tapasztalatot, amelyet
később magasabb állásában hasznosan értékesíthet.
A legelső fokon kezdett működéssel tanulja meg a
tisztviselő, hogy miként kell vezető állást betöltenie
s hogy mit lehet tényleg végrehajtani, mit nem.

csak így tudja ellenőrizni és elbírálni a község vezetésének helyes vagy helytelen voltát. Megtanul dolgozni és engedelmeskedni, hogy később tudjon vezetni és megfelelően parancsolni. Ennek az elvnek nézetem szerint az eljövendő reform egyik feladatát kell képeznie, amely úgy az állam közigazgatásának fejlődésére, mint a tisztviselő képzésére a legnagyobb mértékben s a legjobb irányban lesz kihatással.

A községi jegyzők és körjegyzők, mint állami tisztviselők megfelelő X—VIII. fizetési fokozatig felmenő javadalmazásban részesülnének.

Fejlettebb községekben a jegyző és fogalmazó közé aljegyzői állás is szervezhető; úgy ezek, mint a községi fogalmazók megfelelő javadalmazásban részesítendők, tisztességes megélhetés biztosításával, természetbeli járulékaik rendezésével, állásuk, illetve fizetési fokozatuknak megfelelő állami nyugdíjjal.

A magánmunkálatok megszüntetését jelenleg kivihetetlennek tartom és a megszüntetés szerzett jogokat is érintene, mégis nézetem szerint egy állami hivatalnokká vált községi jegyzőre magánfeleknek pénzért való munkálkodás inkompatibilis lehet. Mindenesetre lehetne valaminő megoldást találni, legmegfelelőbbben talán úgy, hogy a magánmunkálatok megfelelő kategóriája hivatalos teendővé nyilváníthatnák s a község azért átalányban részesítené a jegyzőt, mint volt járásom egyik nagyközségében meg is történt, pótlék címén.

A községi jegyző megfelelő képesítéssel magasabb tisztviselői állásokra természetszerűleg előléphet.

A községi bírói állás eltörölendő és a községi bíró helyére a község képviselőtestülete által pl. öt évre kijelölt, a főszolgabíró és a jegyző által ajánlott, a község nyelvén kívül magyarul is írni-olvasni tudó, 30 évet betöltött egyének kö-

zül a főispán nevezné ki az úgynevezett községi előljárót. A községi előljáró, a községi hivatalnak rendes tagja volna, a községi jegyző rendelkezése, vezetése és ellenőrzése alatt rendes fizetés mellett. Teendője volna az összes községi külső teendők elintézése, az adó és közrendészeti, illetve az utóbbival kapcsolatos közegészségügyi teendők kivételével. Helyet és szavazatot nyerne a képviselőtestületben. Fontosabb törvény és rendeletek végrehajtását, elintézését és ellenőrzését a nagyobbakat és fontosabbakat a községi jegyzővel, a kisebbeket annak útmutatása szerint elintézné.

A községi hivatalnak tagját képezné végül a fentebb említett községi adókezelő és a községi rendőrpáncsnok. Ez utóbbi szervnek különleges beállítását tartanám a leghelyesebbnek az alábbi okokból. Jelenleg a községben a helyi közrend és közbiztonsági viszonyok nagyon gyenge lábon állanak, a mégis jónak látszó közbiztonsági viszonyok a kitűnően bevált csendőrségnek köszönhetők. De ennek a szervezetnek igen nagy lefoglaltsága és rendszerint nagy örskörzete, végül a legénység sokszori hiánya miatt nem képesíti őt minden egyes, talán csekélynek látszó, de kihatásaiban fontos mulasztás elkövetését vagy rendelkezés betartását ellenőrizni és orvoslás végett bejelenteni. Sokszor a községi hivatalnak is sürgős szüksége volna egyes intézkedéseinek azonnali karhatalommal való végrehajtására, mely intézkedés hatálya, a későn érkező karhatalmi segítség miatt nem érvényesül. Szükségesnek tartom, hogy minden körjegyzőségben vagy községben a terepviszonyok és lakosság számának figyelembe vételével, ilyen rendőrpáncsnoki állás szerveztessék. Közvetlen a községi hivatalokba lennének beosztva, a községi jegyző és a körleti csendőrpáncsnok ellenőrzése alatt állanának, a megfelelő szolgálati szabályzattal. Rendes fizetéssel ellátott állami rend-

őri közegek volnának, mintegy végső szervként beillesztve az államosítandó rendőrség szervezetében. Ezen állásokra alkalmasnak látnám a kiszolgált csendőrségi vagy katonai altiszteket, akik magyarul is írni és olvasni tudnak. Ezen állásra is a pályázót a főispán által tartanám kinevezendőnek, lehetőleg nem a helybeliek közül. Ellenőrzésük és felügyeletük alá veendőnek tartom az erdő-, mező-, hegy-, valamint köz- és állategészségügyi és éjjeli őröket, végül a községi és egyéb künntartózkodó pásztorokat. Teendői a község közrendi s közbiztonsági viszonyainak fenntartása, ellenőrzése, helybeli karhatalmi segédletek nyújtása, kiszáló rendőri, bírósági hatóságok támogatása. Korcsmák és más nyilvános helyiségek ellenőrzése. Kisebb nyomozások teljesítése, nagyobbak bevezetése, bűntényeknél az óvintézkedések megtétele stb., szóval az összes helyi rendőri teendők elintézése.

Végül mindezeknek kiegészítéseképpen mulhatatlan szükségesnek tartanám a közegészségügynek, a bevált állami állategészségügy mintájára való államosítását, egyben a lehetetlen és hiányos közegészségügyi törvényünk revízióját, kodifikációját; lehetetlennek tartom ugyanis, hogy az emberanyag és egészségügy ne legyen olyan megbecsült és féltett, mint az okos és üdvös intézkedések folytán növekedő állatanyag és annak folytán virágzó föllendülésnek induló állattenyésztés.

Nem mulaszthatom el megjegyezni azt sem, hogy az elemi közoktatásügy sem maradhat el a rendezés alól. Az elemi közoktatás ügyét közigazgatási érdekek tekintem, annak föltétlen és általános államosításával. Reformálandónak tartom a közoktatásnak a községekben való intenzívebb ellenőrzését. A községi iskolaszékeknek szervezését, hatáskörét. A község, felekezet és iskola jogviszonyát. Mindezeket csupán azon egy okból, mert az állam

boldogulását csupán a megfelelő műveltséggel bíró nép mozdíthatja elő, egyetlen iskolakötelesnek se legyen szabad tehát iskoláztatását elkerülni, éppen úgy, mint nem szabad katonakötelezettségét. A közoktatásiüggyel összefüggő kérdések a jelenben nem tételes törvények alapján rendeztetnek, hanem legtöbbször a ferde irányban fejlődött jogszokások alapján. No de itt a katolikus autonómiának is megvolna a maga szüksége és létjogosultsága.

Ezen szervek beállítása a községekre újabb terhet nem rónak, azok terheit a községek már most is viselik. Az esetleges többlet az intenzívebben kihasznált munkaeredményből vagy a most elégtelen munkaerő miatt elfecsérelt anyagi eszközök megtakarításából bőven finanszírozható.

Ezekben látom én vázlatosan a községet kiépítendőnek és szervezendőnek. Részletesen azért nem terjeszkedem ki az egyes szervek hatáskörére és teendőjére, mert az vidékek szerint bővül, avagy kevesbedik; inkább az általános szempontokat és elveket igyekeztem felsorolni, mivel azokat eddigi tapasztalataim után, ekként tartottam viszonyainkhoz képest legmegfelelőbbnek.

II.

A község vázlatos reformképe után áttérek a járásokra. Nézetem szerint a járás funkciója jelenleg az élükön álló főszolgabíró egyénisége szerint alakul. Tevékenysége a békében rendőri kihágásokban csúcsosodik ki. Ha a főszolgabíró kedvet és hivatást érez magában arra, hogy a hatáskörébe osztott községeket vezesse, fejlessze: úgy közigazgatási teendőket végez, ha pedig magát csupán a vármegyei központ és a községek közti közvetítőnek érzi, akkor csupán irodai munkát teljesít és végeztet szolgabíróival, nem különben községeivel. Modern, agilis főszolgabíró tanúl, beleilleszkedik az újabb

törvények szellemébe, igyekszik az iróasztalnál kidolgozott eszméket az életbe átvinni akként, hogy azok zökkenés nélkül menjenek át és minden különös anyagi megrázkódtatás nélkül illesztessék be az életbe.

A reformnak a járást illető intézkedését olyan-
nak gondolom, hogy a kellő tanulmányi előkészítés
után, az alsó fokokban végrehajtók hozzászólása-
után, a viszonyoknak megfelelően hozott végrehaj-
tható törvény tényleg végre is hajtassék. Nemcsak a
hozandó törvények végrehajtását tartom azonban
elsőrendű feladatoknak, hanem a már behozott he-
lyes és jó törvények üdvös intézkedésének teljes-
keresztülvitelét, az eddigi felületes végrehajtás he-
lyett. Szükségesnek tartom azt, hogy a községet
közelebbről és minden tekintetben ismerő főszolga-
bíró: intézkedjék, gondolkodjék, ellenőrizzen. Intéz-
kedjék, hogy egy törvény vagy intézkedés ki által le-
gyen végrehajtva. Gondolkodjék, hogy a végrehaj-
tás módja milyen legyen az anyagi oldal megfontolt
elintézésével. Ellenőrizze, hogy hol, ki mulasztotta
kötelességét és válogassa ki és mérlegelje az eszmé-
ket, amelyeket minden anyagi és szellemi kihatá-
sukban a községre nézve üdvösnek és hasznothozó-
nak tart. Figyelme ölelje fel, hogy a község jóléte
érdekében létesített intézmények, ne a községnek
megterhelésével járjanak, hanem annak hasznot is
hozzanak, legyen értelme, szíve és erős keze ahhoz,
hogy községeire nézve szükséges és hasznos intéz-
mények, amelyek jóságáról és hasznosságáról lelkiis-
meretesen meggyőződött, ha kell, a rendelkező esz-
közök igénybevételével is létesüljenek. Vagyis gon-
doskodjék a községekről úgy mint magáéről, de sá-
fárkodásáról ne csak fölöttes hatóságainak, de a rá-
bízott községeknek is pontos számadást tudjon adni,
azonfelül, hogy lelkiismeretének is elszámolhasson.

A járási teendőket képezi az összes közigazga-

tási teendők elvégzése, végrehajtása és a községek irányítása. A rendőri büntetőbíráskodást a maga teljes egészében a kir. bíróságok hatáskörébe utalnám át, ahol azt a megfelelően szervezett rendőri büntetőbíróóság a hatáskörébe tartozó kisebb büntetőügyekkel együtt ellátná és egyben teljesítené a büntetőügyek nyomozásának megfelelő intézkedéseit, természetesen a mai rendszer gyorsításával. A járás csupán közigazgatási hatóság legyen tisztán, de ne legyen egyben büntetőhatóság is.

Ezek előrebocsátása után a járás vezetője és feje a főszolgabíró, akit legalább öt évi és a községből kezdődő szolgálat után a belügyminiszter nevezne ki.

Fegyelmi ügyében, idegen vármegyének nálánál rangban idősebb tisztviselője, vagy az alispán, vagy helyettese által megejtett vizsgálat után elsőfokban a vármegyei bíróság és legfelső fokban a közigazgatási bíróság határoz. Hatáskörébe tartozónak tartom az alárendelt tisztviselők felügyeletét, ellenőrzését és vezetését és a községek fenti értelemben leendő vezetését. Csupán öt illesse a községi hivatalnokoknak kisebb mulasztásai esetén való megbírási joga. A főszolgabíró intézkedéseinek perfektuálását künn a helyszínén, a községekben tartom elvégzendőnek.

A főszolgabíró mellé tartom beosztandónak nagyobb járásokban az egy vagy két közigazgatási szolgabírót, aki tisztán közigazgatási teendőkben a főszolgabírónak segédkezzék az ő beosztása szerint, továbbá a közigazgatási gyakornokot, aki egy évi községi szolgálat után legalább egy évi szolgálatra ide volna beosztandó.

A szolgabírót önálló hatáskörrel felruházandónak nem tartom, mert annak teljesen be kell illeszkednie a főszolgabíró hivatali intenciójába és annak irodai munkájának elvégzésére a magasabb irányelvek sze-

rint tartom hivatottnak. Ide tartom beosztandónak az esetben, ha a rendőri büntetőbíráskodás nem választatnék el a járástól, a másik szogabíró, mint rendőri büntetőbíró, teljesen önálló hatáskörrel, főbírói direktíva nélkül, de vezetése alatt, saját felelősséggel. Ez esetben az összes kihágási ügyeket, a kir. bíróságok hatáskörébe tartozó kihágásokat is; természetesen az ő nagyobbított jurisdikciója alá venném, megfelelő járási segédtszettel és egy vagy fél évig működő gyakornokkal.

A szogabíró és gyakornok rendbirságolása az alispán, fegyelmi ügyei elsőfokban az alispán, végső fokban a vármegyei bírósághoz tartoznának.

A főszogabírókat a VIII—VI. fizetési osztályba sorolandónak tartom, a járás lakosságának száma és egyéb nagyobb működési tevékenységet kívánó viszonyaihoz mérten, természetesen a szolgálati idő honorálása mellett.

A közigazgatási szogabírákat a X—VIII. fizetési rangosztályok közt, a szogabíró, mint rendőri büntető bírót a IX—VII. fizetési rangosztályok közt tartanám megosztandónak azon okból, mert a közigazgatási szogabíró a főszogabíró felügyelete és felelőssége, a szogabíró mint rendőri büntetőbíró a főszogabíró mellett, annak vezetése alatt, de saját felelősségére működne.

Kinevezésüket szintén a belügyminiszter eszközli, a közigazgatási gyakornokét pedig a főispán.

A járási főszogabíró hivatalában a következő tisztviselők működnének:

Elsősorban a tisztiorvos, aki épp úgy, mint az állami állatorvos, amellet, hogy a járás tenyészállatai egészségügyét is ellátja, a főszogabíró mellett szakelőadói és szakképviselői teendőket végez, teljesen beválva. A tisztiorvos ténykedése az állatorvoséhoz hasonló szabályzat és működés mellett

épp oly hasznos és eredményes működést fejtene ki, azonfelül munkája is intenzívebben lenne kihasználva. Nem egy államosított tisztiorvost vélek én egy járás területére beosztottnak, hanem megállapított lélekszám szerint kettőt, esetleg hármat, akik közül egy talán kisebb körrel mint vezető orvos a járási szolgálatot is elintézheti. Esetleg központi teendői mellett kör nélkül, a járási kórház áldásos intézményét is vezethetné. Az állami állatorvos létszámot az ország egyes járásaiban, rövid időn belül amúgy is szaporítani kell, hogy kifejtett munkájuk eredménye fejleszthető legyen. Egy kevesbbített teendőjű, de intenzívebben kihasznált tisztiorvos működése megbecsülhetetlen hasznot hajt közvetve az államnak és alapjában megszűnnék azon lehetetlen állapot, amely most a közegészségügy terén uralkodik. Ha csak egyet, a hét éven aluli gyermekek halálzásának létszámát csökkenti ez, akkor az ő hivatala örökre megbecsülhetetlen értékűvé vált. Csak ezek után beszélhetünk az áldásos járási kórházakról is.

A közegészségügy még a jelenlegi elhanyagoltságában is épp oly fontos ügyág, mint az árvák, az elhagyatott gyermekek ügye, amelyeket újabban az állam karolt fel, de még mindig ellátatlan a községi szegények, nyomorékok és előregedettek ügye. Ide is be kell nyúlni az államhatalom karjának, a decentralizált központi árvaszék ülnökei látnák el a teendőket a főszolgabíró mellé beosztva. Közvetlenebbül és hathatósabban ügyelnének fel az árvákra, azok gyámjaira, sáfárkodásaikat ellenőriznék, amelyet most az árvaszékek a járási hatóságok és a teendőkkel túlhalmozott községi jegyzők útján eszközölnék. Gondoskodnának a községi szegények, nyomorékok ellátásáról, épp úgy az előregedettek-ről, akik eddig tehetetlenségükben, jóformán az egész országban, hatósági engedéllyel, kezükbe nyomott

koldusbottal és tarisznyával ambulálva tengődnek. Az a sok vagyonát átadó, előregedett, kiüldözött szülő, övéit elveszített asszony bizonyára a járási árvaügyi tisztviselő útján találhatná meg nyugalmát, békességét, az ő jogvédelme, tanácsa, útmutatása, közbenjárása mellett. Nagyobb községek vagy járások szeretetházának nem ő volna-e hivatott vezetője? (A hadiárvák, özvegyek érdekeinek hathatós megóvása. A hadigondozó szervezetnek az életbe való beillesztése, így az újabban fölmerült és szükséges teendők is indokolttá teszik ez újítást, a mostani kopott szervezet helyébe.)

Föltétlenül szükségesnek tartanám ezek mellé egy műszaki közeg beosztását, mérnöki oklevéllel. Ennek kötelességévé tenném elsősorban a már régei emlegetett úttörvényi reform szerint a járás úthálózatának felügyeletét, karbantartását, az útkaparók közvetlen felügyeletét. Vezetésére biznám a községek mindennemű építkezését. Műszaki ügyekben mint szakképviselő, illetve mint szakértő volna felhasználható. Megjegyzendő, hogy kellő elfoglaltsága miatt kisebb járásokból kettőbe is volna beosztható, természetesen a székhelyén lévő főszolgabíró alá való beosztással; a mai vármegyei és állami útbiztosi rendszer, mint nem a legcélszerűbb intézmény, fölöslegessé válnék.

A járásban nyerne elhelyezést a járási tűzrendészeti felügyelő is, mint külső tag, akit a tűzrendszettel érintett vagyoni dolgok tesznek nélkülözhetetlenné. Továbbá a mai rendszerben bevált állatorvos azzal a változással, hogy ő is az államosítandó főszolgabíró felügyelete alá rendelő. A belügyminiszter hatáskörébe átveendő járási számvevők szintén megmaradnának járás-központi szakfelügyelőnek, de föltétlen főszolgabírói rendelkezés alatt, a jelenlegi hatáskörrel, azon kiegészítéssel, hogy az összes hivatali pénzkezelés könyvelését ő végezné, a

főszolgabíró közvetlen ellenőrzése és felügyelete alatt.

A községeknél elmondottakból következik a közoktatásügynek szakközeg útján a járásoknál való ellátása, amely a legfőbb állami érdekek egyike, de egyben számtalan községi érdeket is képviselne. Végül a rengeteg technikai munkát igénylő katonai teendők elintézésére a főszolgabírói hivatalba beosztott honvéd törzsőrmestert biznám meg.

Itt tartom megemlítendőnek, hogy az államosítandó rendőrség keretében, a fentiek szerint kontemplált községi rendészet ellenőrzésének ügyét a most is alkalmazott csendőrijárásőrmesteri intézménnyel kapcsolatban oldanám meg akként, hogy a főszolgabíró közvetlen betekintést és intézkedést nyerne itt is.

Az így kontemplált járási beosztás mellett föltétlenül szükségesnek tartom a segéd- és kezelőszemélyzet szaporítását azzal a megjegyzéssel, hogy mennél kevesebbapidíjas alkalmazandó, mert ritka kivétel az, hogy a csekély díjazásúapidíjas a tőle megkívánt munkát megfelelően elvégezze. Napidíjasok mellőzésével, az ezekapidíjaiból felhasznált összegből egy irodatiszt vezetése mellett egy vagy több irodasegédtsz alkalmazandó az írásbeli és a kezelési teendők elvégzésére.

Részemről föltétlenül szükségesnek és célszerűnek tartanám, hogy minden főszolgabírói hivatal mellett egy karhatalmi egyén alkalmaztassék, különösen, ha a rendőri büntetőbíraskodás a járásban hagyatnék. Az ott megforduló legkülönbözőbb elemek rendbentartása miatt, pl. a csendőrségtől átadott toloncok elkísérése stb. miatt, amely funkciókra a jelenlegi hivatalszolga nem alkalmas, mindig kéznél nem lehet, más különféle külső teendők is így kívánják ezt.

A főszolgabírót a megfelelő átalányokkal, köz-

tük úti átalánnyal látnám el. A többi beosztott tisztviselők és közegek minden hivatalos kiszállásuk után a megfelelő ellátásban részesítendők.

III.

A járási hatóság beosztásának ismertetése után a járási bizottság kérdésére térek át, amely létesítményt, mint alább kifejtendem, szükségtelennek és fölöslegesnek tartok. De ha létesíttetni fog, úgy föltételezem, hogy a járáshatóság a megfelelő szakszerveket magában foglalja, vagyis akként legyen szervezve, hogy az életbeléptetendő járási önkormányzat ne csak test, de végtagokkal rendelkező szervezet legyen. De még az esetre is, ha a járási önkormányzat eszméje elejtetnék, akkor is szükséges, hogy a főszoigabírói hatóság lezalább az általam felsorolt szerveket megkapja a reformban; így kívánja ezt a fejlődő jogélet és a közigazgatás a nagy feladatokhoz mért erővel való felruházottságának szüksége.

A járási önkormányzatot és az azt gyakorló járási bizottságot nagy vita vette körül, mintegy sarkételévé vált ez az eszme a reformnak. Magam részéről a járási önkormányzatot a közreadott formákban, nem tartom célravezetőnek. Nehézkés lenne ugyanis a járási bizottság, költséges, és ami a legfőbb, improduktív. Természetesen, hogy abban minden községnek képviselve kelle lennie és pedig a jegyzőn kívül legalább egy taggal. Egy húsz községből álló járásnál ez a szám már negyvenre rúg, ahhoz járul még esetleg a törvényhatósági kiküldöttek száma és a járási hatóság szakközegei. Bizonyára jelentékeny számú parasztelelem is bekerülne oda, különösen ha annak tagjai járási választás útján kerülnének bele. Ez esetben a paraszttöbbség kétségtelen. Napidíj nélkül a járási ülések alig lennének látoga-

tottak és ha évenként csak két ülés tartatnék is, már is ezekre menő költséggel kell számolni.

Ily kevés gyűlés pedig nem elegendő, különben az egész járási autonomia csak formává és kerettéválik, ami annyit tesz, hogy improduktív leszen. Az oda utalt ügyeknek csak késedelmezésére fog szolgálni, de ha sűrűbben tartatnak is az ülések, ott vagy a bizottság akarata érvényesül a főszolgabíróéval szemben, vagy a főszolgabíróé a bizottságéval egyetértőleg. A községekből kikerülő parasztelemek általunk jól ismert lélektana szerint, a legtöbbször akadályt fog jelenteni a bizottságnak a reformtörékvések keresztülvitelében és a főszolgabírónak, aki mindenestre modern lélekkel gondolja járása ügyeit, a szűklátókörű, egyes talán többségbe kerülő inmodern lelkületű bizottsági tagok csak útjában fognak állani, ha pedig akarata érvényesül: így a bizottság fölösleges. Ha nem is vetődik el a járáshatósági iniciativa a szavazásnál, a felelőzési jog még mindig megakaszthatja a tervezet megvalósulását, de legtöbbször avval fog nagyot ártani, hogy a fórumokon keresztülvergődő ügy, mire megvalósulhatna, rendszerint idejét is multa.

Testületi ellátása és elbírálása bizonyos ideáknak rendszerint nem is lehetséges, legfeljebb csak ott, ahol egy bizalmi alapon álló párt rendületlenül kitarat a kormányzó szerv mellett, de ha az ellenkezés éppen pártkereteken nyugszik, a kormányzó szerv merő tétlenségre van kárhozzatva.

Statutumalkotási jogosítvánnyal való felruházottság esetén a közigazgatási jogegység lenne elsősorban is veszélyeztetve, mert számos olyan kérdés, amely eddig megyei területeken azonos alapon volt megoldva, a jövőben esetleg járásonként is nagyobb eltolódásokat mutatna.

Mindenestre nagyon nehéz kérdés a járási autonómiának létesítése, legfőképen pénzügyi szem-

pontokból, de másrészt azért is, mert falusi társadalmunk még nem tekinthető eléggé érettnak arra, hogy saját községén kívül eső érdekeket kellően fölismerni és gondozásába venni lenne képes. Célravezetőbb eredménye lenne a mostani reformnál inkább a járáshatóságokat a megfelelő szakszervekkel ellátni, hogy a helyesen adminisztrált járási élet előálljon, ahhoz a társadalom hozzászokjék és tisztában legyen a járás, mint földrajzi és mint politikai fogalom képzetével, ha ez pár évtizeden keresztül beleilleszkedik az emberek tudatába, úgy a járást önkormányzati alapra avertálni nem lesz nehéz és bizonytalannal több sikerrel fog ígérkezni, mint most, amikor az átmenet minden előkészítés nélkül tervezetik.

Részint a gordiusi csomó megoldásaként, részint ezen átmenet létesítése okából azt tartanám helyesnek, ha a mostani berendezkedésnél mód és lehetőség adatnék akár a községek kezdeményezéséből, akár felsőbb intézkedésre előállott kulturális, produktív, kommunális és interkommunális ügyeknek a járás közreműködésével való megoldhatóságuként, hogy a községek egyesülése fakultatív alapon történhessen, mely esetben, mindig az ad hoc esetre vonatkoztatva, a járáshatóság tekintélye, a járáshatóság szerveinek képzettsége szolgálna a fölvetett eszme megállapodására, keresztülvitelére és esetleg járásilag leendő jóváhagyására. A járásnak ezen interveniálása nem tisztán községi megkeresésre, hanem a járáshatóság önálló kezdeményezésére is történhessen és legyen jogosítva a járás községi létesítmények kezdeményezőjeként is fölléphetni.

A fölvetett eszmét a község vagy községek képviselőtestületei meghányják-vetik nagyjából, a maguk nézeteit kifejtik és azt előkészítik. Az eszmerészletes kidolgozására, az ajánlott kiviteli mód

mérlegelésére és a perfektuálás előkészítésére az ügy a főszolgabíróhoz lesz beterjesztve. Részletes kidolgozás után, amelyet a főszolgabíró szakképzett tisztviselői intéznének el, a főszolgabíró a község vagy községek képviselőtestületeit összehívja. Ott a tervet és annak kereszütvitelét, a főszolgabíró elnöklése alatt, a szaktisztviselő referálása mellett véglegesen megállapítanak. A jóváhagyás, a közigazgatási bizottságé vagy a törvényhatósági közgyűlésé lenne. Minden esetben itt részletezendő lesz, hogy mely dolgokat, mily körülmények közt lehet az intézmény létesítését kimondó egyének fenntartott anyagi és erkölcsi felelőssége mellett is végrehajtani vagy a végrehajtást megkezdeni, felsőbb jóváhagyás előtt is, nehogy annak esetleg késedelmes volta miatt az halasztást szenvedjen vagy dugába is dőljön. A végrehajtás természetesen az illető érdekelt tisztviselők felügyelete és felelőssége alatt lenne foganatosítva.

Ami pedig a törvények és intézkedések egységes végrehajtását illeti, szerintem teljesen elegendőnek tartom, a főszolgabíró által összehívandó járási értekezletet, a községi jegyzőkkel és előljárókkal. Itt történő előkészítő megbeszélés alapján foganatosítanak a végrehajtást a községek. Az ellenőrzést a főszolgabíró vagy szaktisztviselője könnyebben gyakorolhatná.

Ezek szerint vélem a kérdést megoldani.

Az eddigi közreadott nyilatkozatokból az a meggyőződésem, hogy a járási intézménynek a reformba történő beállításával, a községeknek a járási bizottsághoz való későbbi kiképzése van tervbe véve. Szerény nézetem szerint előbb kell a községeket kiképezni, és azért így, mert eddigi tapasztalataim szerint, legalább az én tősgyökeresen magyar vidékém nép lélektanának ez felelne meg. Erősítem a községet azzal, ha abba egy önálló vezető-

séget állítok, erősítem továbbá, ha a község vezetőségének támogatására, szaktisztviselőkkel bőven ellátott járási hatóságot állítok. Szabad tér engedésével, nép és vidék ismeretével, szaktudással, önállósággal felruházott vezetőség, föltétlen ambíciózus kedvét találja abban, hogy a vezetésére bízott népet a boldogulás, a megelegedés, az anyagi jólét felé vezesse. Egy minden tekintetben kielégített nép, föltétlen biztos jelenű és jövőjű államot képez. Jól szervezett, kiképzett tisztviselő, a produktív munka végzéséhez minden kellékkel ellátva, nagyot és maradandót alkot. A nép megbecsüli vezetőjében az embert és megtalálja a felebarátját. A tisztviselő viszont.

IV.

Ezzel elértem eszmemenetem azon részéhez, amelyet a reform nem érint abban a mértékben, mint az eddig felsoroltakat. A reform a vármegye központjának célját, rendeltetését nem változtatja meg; csupán működését teszi intenzívebbé abban a mértékben, amilyen mértékben az alárendelt hivatalok megváltozott beosztása és átszervezése teszi szükségessé. És amilyen mértékben tartom szükségesnek a községnek és a járásnak, mint az alapnak kiszélesítését, a központot, mint ezen alapokon épült intézmény betetőzését az alapok méreteihez képest épp oly mértékben átalakítandónak tartom. A központ összetétele bővülne az eddig mellérendelt, de a reformmal beléillesztett szakhivatalokkal úgy mint: az eddig különálló véleményem szerint decentralizálendő árvaszék központi vezetőségével, továbbá a számvevősséggel, a gazdasági felügyelői, állatorvoosi, államépítészeti hivattal. A községeknél és a járásnál említett közoktatásügyi berendezés szükségessé tenné még a kir. tanfelügyelőségek be-

osztását is, ezzel az állami érdekek teljessége nyerne kielégítést és viszont a polgárságé. A vármegye központját a fenti kibővítések alapján, ügyosztály szerinti beosztással és rendszerrel kellene szervezni egy-egy főtisztviselő vezetése alatt. Minden ügyosztály az alispán felügyelete és rendelkezése alatt állana, akár a közigazgatási szakosztály vezetője, a főjegyző mint másod-alispán helyettesítene.

Az alispánok a VI. és V. fizetési osztályokba, helyetteseik, a másod-alispánok a VII. és VI. fizetési osztályokba, az ügyosztályvezetők a VIII. és VII. fizetési osztályokba, az ügyosztályokba beosztott szaktisztviselők és vármegyei aljegyzők a IX—VII. fizetési osztályokba volnának sorolandók. Az alispánokat Ő felsége, a többi tisztviselőket a belügyminiszter, illetve az ő meghallgatásával az illető szakminiszter nevezné ki. Az ügyosztályok vezetőinek mostani elnevezése, mint tanfelügyelő, főszámvévő stb. megmaradna. Fejzelmi ügyekben a járási tisztviselőkéhez hasonló volna az eljárás, azzal a különbséggel, hogy rendbírságot nem alkalmazhatna az alispán a IX—VI. fizetési osztályba sorozott tisztviselőivel szemben. Az ügyosztályokba volnának beosztandók az egy évi községi és egy évi járási szolgálat után a közigazgatási gyakornokok egy évi szolgálatra. A segéd- és kezelőszemélyzet létszáma, a vármegyei központba egybe volna veendő. Végül a megyei levéltárak mai rendszere az Országos Levéltárral volna kapcsolatba hozandó, minden esetre akként, hogy a községekben létesítendő népkönyvtárak és közművelődési egyletek, valamint a vármegye területén lévő könyvtárak, muzeumok és közművelődési egyletek irányítója, ellenőrzője és a megyei szakkönyvtár vezetője legyen.

V.

A központi szervezetet a röviden elmondottak szerint vélem kiképezni. Ezután áttérek a bizottságok, úgymint: a közigazgatási és a törvényhatósági bizottság szervezetére.

A közigazgatási bizottság tagjai: a jelenlegi tagok száma legfeljebb 50 tagra lenne kiegészítendő, akik a törvényhatósági bizottság tagjaiból felerészben a választott, felerészben a virilis tagokból lennének választva a közgyűlés által; továbbá a vármegyei központi ügyosztály főnökei; végül a járási főszolgabírák és a rendezett tanácsú városok polgármesterei. Minden hónapban a főispán vagy az alispán elnöklése mellett ülést tartana. Itt intézné el a reformban, a részére fenntartott, valamint a járási bizottság helyett, a főszolgabírói hivatalok és a községek által előkészített és letárgyalt ügyeket. Esetleg előkészítené az állandó választmány helyett a törvényhatósági bizottsági közgyűlésnek fenntartott ügyeket. Szakelőadói az illető bevont ügyosztályfőnökök volnának épp úgy, mint a jelenben.

Végül volna a törvényhatósági bizottsági közgyűlés, amely minden évben kétszer, esetleg a szükséghez mérten többször, a főispán elnöklete alatt tartaná gyűléseit. Tagjait az országgyűlési választók választanák a most megállapítandó szavazókörök szerint, minden ezer választó után négyet, felét a leg-
jobb adót fizetők közül, felét a választók közül választva. Minden IX—V. osztályba besorozott közigazgatási tisztviselő hivatalból tagja lenne, valamint minden VIII-ik fizetési osztályú községi jegyző. Hatáskörébe tartozna minden a vármegye intézményét elvileg érintő intézkedés, mint területi, községi besorolás, hatósági jogkör-szűkítés és kiterjesztés. Szabályrendeletek alkotása stb. Anyagi és erkölcsi ér-

dekek iránti általános intézkedések. Állásfoglalások, politikai szempontból is, mert bármily kívánatos volna ennek a kizárása, de míg a vármegye neve fennáll és egy magyar élni fog, ez kizárható nem lesz. Képviselőválasztói jogot érintő intézkedések, pl. központi választmány alakítás, szavazó körök megváltoztatása stb. Azon régi jogát, hogy a tisztviselőket felelősségre vonhatja és ellenük a fegyelmi eljárást elrendelheti, csupán részére hagynám meg.

Ezzel a vármegye épületét nagy vonásokban lerajzolva, csupán azt jegyzem meg, hogy a vármegye adminisztratív teljes jogkörű vezetése az alispánt, míg a főispánt a kormány legfőbb ellenőrző közegének hatásköre illetné meg és képviselné a vármegyét.

VI.

A vármegye leírt beosztásából kifolyólag föltétlenül szükségesnek tartanám, ha a mai kir. táblai rendszernek megfelelőleg a megfelelő középfokú vármegyei bíróságok szervezetenének, ennek felsőbb fórumaként a ma is meglévő közigazgatási bíróság szerepelne. A belügyminiszterium hatáskörében maradna a kodifikálási, rendeletkibocsátási jog és a személyi, dologi adminisztráció teendője. Vitás közigazgatási és személyi, ezek között a fegyelmi ügyek elintézése és az esetleg megmaradó kihágási bíraskodás a bíróságok feladatát képeznék, természetesen azon megosztással, amely már egyes törvényekben a közigazgatási hatóságok hatáskörébe vannak utalva, azon szigorú elvvel, hogy minden ügyben, legfeljebb két felebbezési fórummal, harmadfokban végleges döntés hozassék.

VII.

Attérek még a városok helyzetének rövid taglalására. Nézetem szerint a rendezett tanácsú városok is teljesen beillesztendők volnának a vármegye keretébe, államilag kinevezett tisztviselőkkel, a községekre és a járásokra alkalmazott irányelvek mellett. A képviselőtestületet ugyanazon hatáskör illetné meg, mint a községét, éppen úgy kevesebbitett létszámmal. A városok föltétlen nagyobb intelligenciájából következően, a község és a járás beosztását egymagába egyesítve, fokozottabban képes nagyobb közintézmények létesítésére. Ugyanaz a tág munkakör nyílik meg, ugyanazon elvek és működési kör meghatározásával, mint amelyben a községi és járási tisztviselő külön-külön és együttesen működik. A polgármester vezetése és felügyelete alatt álló tisztikar, ugyanazon elvek szerint nevezendő ki, mint a járási és községi tisztviselő, ugyanazon pragmatikus jogokkal és kötelezettségekkel. Egyedüli különbség köztük az, hogy a járásban a lakosság falukban szétszórva, míg a városban együtt lakik, ezen előnyön kívül, hogy magasabb intelligenciájuk könnyebbé teszik a városok adminisztrációját.

A törvényhatósági városokat a reform annyiban érintené jelenlegi állapotuk meghagyása mellett, hogy itt is a polgármester, Ő felsége által, a város képviselőtestülete által jelöltek közül lenne kinevezve. A képviselőtestület taglétszáma a községek és rendezett tanácsú városoknál fogantatba vett elv szerint lenne kevesebbitendő. Ügyeik elintézése, a középfokú vármegyei bíróságok és a közigazgatási bíróság, végül a belügyminisztérium megállapítandó hatáskörébe beillesztődne.

VIII.

Végül még egyet nem hagyhatok említés nélkül, amelyet a reform kiépítésénél elengedhetlen szükségesnek tartok azzal egyidejűleg és kapcsolatosan. A tisztviselők pragmatikájának elintézését, ezt feltétlenül intézményesen tartom megoldandónak. Az elintézés keretében, a tisztviselő kötelességei és jogai szorosan körülírandók felelőssége szempontjából. Szerintem, hogy a reform tökéletes, megfelelő legyen és a változott viszonyok közé zökkenés nélkül jusson át a polgárság, a fejlődés biztosításával, a jól képzett és jól fizetett disciplinás tisztviselőt elengedhetetlen feltételnek tartom. Elvül állítanám föl, hogy közigazgatási tisztviselő csak az lehet a vármegyénél, aki legalább három évet tölt el jogi tanulmányainak befejezésével a gyakorlatban, egyet a községnél, egyet a járásban vagy a városban, a szerint, ahová később átlépni szándékozik, egyet a központban. Három évi gyakorlat után a megfelelő közigazgatási szakvizsgát köteles letenni, még akkor is, ha egységes bírói és ügyvédi vizsga után lép is be a közigazgatáshoz, de ez esetben a gyakorlati idő kevesbítendő, de a községi avagy városi gyakorlat elengedhetetlen lenne.



Midőn fejtegetéseim befejezéséhez jutottam, le-
gyen szabad megjegyezniem újólág is azt, hogy az
abban foglaltak csupán hozzávetőleges eszméket
foglalnak magukban. Ez okból egyik-másik eszme
szőnyegre hozatalánál azt vagy nagyon röviden in-
dokoltam, vagy azt egyáltalán mellőztem. Tettem
ezt azért, mivel a fölvetett eszmék kidolgozása és
okadatolása e dolgozat kereteiből kinöve köteteket
töltene be.

Olvasóim esetleges jóakarató kritikájára előre
is csupán azon egy megjegyzést bátorkodom tenni,
hogy foglalkozásomnak, gondolkodásomnak megfe-
lelően, csupán egynéhány megjegyzést akartam
tenni, a minket érintő reformhoz, és ha csak egy
eszmém is elfogadhatónak látszik, úgy lelkem óhaj-
tása ki van elégítve.

